

Jonnakas *kostuma*

LYDIA RISBERG

Verb *kostuma* on eesti keele põlissõna, mida on kasutatud mitmes tähenduses, muuhulgas 'kuulda olema, kõlama; üles sulama, pehmenema'. Kas *kostuma* aga on sõna, millel on mitu täiesti erinevat tähendust?

Tegelikult mitte, tegu on eri algupära homonüümidega. Vanem, murdekeelne *kostuma* tähendab 'üles sulama, pehmenema'. Teine, pisut uuem verb *kostuma* tähenduses 'kuulda olema, kõlama' on *u*-tuletis verbist *kostma*. Niigi enesekohastest verbi-dest moodustatud *u*-tuletisi peeti keelekorralduses alates 1920. aastatest ebasoovita-vaks. Aga nüüd, 2021. aastal arvestati tegelikku keelekasutust ja soovitus ajakohas-tati: verbi *kostuma* sobib kasutada ka tähenduses 'kuulda olema, kõlama'.

Artiklis kirjeldan, kuidas selline olukord tekkis. Annan ülevaate verbi *kostuma* päritolust ja keelekorralduse vaatenurgast selle verbi tähendustele ning esitan ka tegeliku keelekasutuse andmed.

Päritolu ja murdetäust

„Eesti etümoloogiasõnaraamatus” (2012) sisaldub *kostuma* murdekeelse sõnana tähendustes 'üles sulama, pehmenema; paistetama; kosuma'. Sugulaskeeltest on esi-tatud liivi *kuostō* 'paraneda, kosuda'; soome *kostua* ja Aunuse karjala *kostuo*, mis tähendavad 'niiskuda'; ning vepsa *kostuda* 'sulada'. On arvatud,¹ et *kostuma* on tuletis sõna *kostma* tüvest.

Ferdinand Johann Wiedemanni „Eesti-saksa sõnaraamatus” (1973 [1893]) on kaks *kostuma*-sõna: esimese saksa vasted on *weich werden* 'pehmenema' ja *aufthauen* 'üles sulama' ning teine on võrdsustatud sõnaga *kozuma*, mille saksa vasted *gedeihen*, *zunehmen*, *sich erholen* 'paranema' näitavad, et tegu on nüüdiskeele sõnaga *kosuma*.

Ka Andrus Saareste „Eesti keele mõistelise sõnaraamatu” indeksis (1979) on sõna *kostuma* seostatud ilma, märgumise, pehmenemise, sulamise ja tervenemisega. Julius Mägiste etümoloogiasõnaraamatus „Estnisches etymologisches Wörterbuch” (2000 [1982]), kus ta tugineb EKÕS 1918 ja Wiedemanni andmetele, on *kostuma* vasteiks antud saksa *weich werden* ja *aufthauen*, samuti on esitatud seos soome sõnaga *kostua*.

¹ Sõnastus „on arvatud” tähendab siin, et asjaolus ei olda kindel. Teave pärineb autori meili-vestlusest etümoloogiasõnaraamatu ühe koostaja Meeli Sedrikuga.

Mägiste (2000 [1982]: 967) leiab, et *kostuma* tähendused erinevad läänemeresoome keeltes sõna *kostma* tähendusest niivõrd, et neid tuleb eraldi käsitleda.²

Seega on etümoloogiaallikates esitatud üksnes sõna *kostuma* pehmenemise, sulamise, niiskumise tähendused. Teisiti on „Eesti murrete sõnaraamatus” (EMS), kus on esitatud kaks homonüümi. Esiteks kolme tähendusega *kostuma*: 1) ’üles sulama, üles või lahti kerkima, (koorikuna) lahti tulema; pehmenema (ka ilm)’; 2) ’(inimesest) a. paistetama, tursuma; b. *aab* (haav) *oo* ’*kostond* (kärna peale tõmmanud)’; 3) ’kosuma’. Ning teiseks kahe tähendusega *kostuma*: 1) ’kuulduma, kuulda olema; vastu kajama’; 2) ’paistma, kangastuma’. Ka eesti mõistatuste andmebaasis leidub sõna *kostuma*, nt mõistatuses *Hobu hirnub Hiiumaal, hääl kostub meie maal. – Müristamine*, mis esineb 1888. ja 1927. aastal, ent sageneb 1950-ndaist (EM).

Keelekorralduse vaatenurk

Üks põhjuseid, miks etümoloogiasõnastikes ei ole *kostuma* ’kuulda olema, kõlama’ tähendust kirjeldatud, on ehk see, et tolles tähenduses moodustatud *u*-refleksiiv tuli kasutusele alles XIX sajandi lõpul või XX sajandi algul. Päritolult vana *u*-tuletiste rühma taaselustas teadliku keelearenduse ja -uuenduse ajal Johannes Aavik, misjärel levis see ulatuslikult (Mäger 1991: 344).³ Ent kohe 1920. aastail leiti (sh Aavik ise),⁴ et *uma*-verbidega on liiale mindud, ning nende liigse leviku tõkestamiseks leiutas Aavik reegli, mille järgi on *u*-liide üleliigne enesekohastes sihitutes tegusõnades. Seliste liiasusnäidete seas oli verb *kostuma*, mis on esitatud ka tema õigekeelsuse õpikus (Aavik 1936: 15).

Aaviku leiutatud „süsteemi ning sufiksi ekspansioonivõimet eiravat” (Mäger 1991: 353) põhimõtet kopeerisid kooligrammatikad ja õigekeelsusreeglid (vt nt EKG 1968: 308; Väari 1968: 163; Nemvalts, Vare 1984: 30); niisamuti lisati see reegel „Eesti keele käsiraamatusse” (EKK 1997, 2007). XX sajandi lõpuks ja XXI sajandil

² Soome keeleteadlane Kaisa Häkkinen (2005: 484–485) on täheldanud, et soome *kostaa* ’kätte maksta’ ja *kostua* ’niiskuda’ on samade juurtega, ent sõnade tähendused on arenenud eri suundades. „Eesti etümoloogiasõnaraamatus” (2012) on verbi *kostma* seostatud soome ja isuri sõnaga *kostaa*, mis tähendavad ’tasuma’, ent eesti verbil seda tähendust ei ole, vaid on ’ütleva, vastama; kellegi kasuks midagi ütleva; kuulduma, kõlama’.

³ Ants Pihlak (1992: 41) ja Mati Hint (vt nt 1990) on *u*-refleksiivide levikut pidanud vene keele mõjukuks, ent Mart Mäger (1991: 347, 353) on leidnud, et see oli hoopis „süsteemi sund”; muuhulgas seepärast, et elustatud sufiksi kasutamisel ei vajatud enam välist eeskuju. Tiiu Erelt on *u*-tuletiste puhul rääkinud ka Johannes Voldemar Veskest. Tema hinnangul sai Veski sõnaloomest alguse *u*-liitega liialdamine, mida 1980. aastate lõpus vene mõjuna tõrjuti, „aga mida vene keel üksnes võimendas”. (Erelt 2002: 79)

⁴ 14. IV 1926 on Päevalehe artiklis „Keele alalt”, milles käsitletakse Johannes Aaviku keeleuueidusi, järgmised read: „Mõned rumalad vead tulevad uuendusest valesti arusaamisest või nendega liialdamisest, näit. niisugused väärad *uma*-verbid kui *kestub*, *kostub*, *paistub*, *vältub* (pro *kestab*, *kostab*, *paistab*, *vältab*).”

2. VI 1928 Päevalehe artiklis „Keelelised tõved” juhib Aavik tähelepanu, et tema elustatud *uma*-lõpuliste refleksiividega on liiale mindud: „Tähendatagu, et *-uma* on tarbetu, kus juba liht verb on intransitiivne (*kestab*, *kostab*, *vältab*). [---] Omal ajal tuli inimest ergutada *uma*-verbide tarvitamisele. Nüüd tuleb noid hakata tagasi hoidma.”

seisnes põhjus aga juba tavas, et enesekohasust väljendavatest sihitutest verbidest ei moodustata *u*-liitelisi enesekohaseid verbe; teiste seas oli näiteks toodud jällegi *kostuma* (nt Mäearu 2008: 115–116). Seepärast lisati ka ÕS 1999-sse⁵ verbile *kostuma* 'MURDES üles sulama; pehmenema' tähendussoovitus, mis püsis muutumatu viimase, 2018. aasta ÕS-ini: 'ei soovita tähenduses: *kostma*' (täendussoovituste kohta vt Raadik 2020; Paet, Risberg 2021). Sõnad *kostma* ja *kostuma* leiduvad ka „Eesti keele raskete sõnade sõnaraamatus” (Mägi jt 2001), kus kummagi juures on vastavalt märgitud, et seda ei tohiks teisega segamini ajada.

Tegelikku keelekasutust on kajastanud seletussõnaraamatud, mis hakkasid ilmuma XX sajandi lõpus. „Eesti kirjakeele seletussõnaraamatus” (II köite 3. vihikus, 1992) on *kostuma* esitatud kahe homonüümia, sealjuures on esimesena esitatud just *kostma* sünonüüm *kostuma* 'kuulduma, kuuldav olema; kõlama'. Teisena on toodud murdekeelne *kostuma* tähenduses 'soojuse või niiskuse mõjul üles sulama, pehmenema, pehmeks minema'. Samamoodi on *kostuma* esitatud järgmistes seletussõnaraamatutes (EKSS 2009; EKS 2019; ka ÜS 2021).

EKI keelenõuandmebaasist on aastatel 1993–2021 sõna *kostuma* kohta küsitud ligi 20 korda.⁶ Ehkki ÕS-ides on alates 1999. aastast antud sobimatute (*sic!*) tähenduste kohta üksnes soovitusi (vt ÕS 1999: 10; ÕS 2018: 12), siis keelenõuandmebaasist nähtub, et nõuandjad on sõna *kostuma* kasutust sõna *kostma* sünonüümia pidanud aja jooksul siiski grammatiliselt vigaseks, kirjakeelde sobimatuks, halvaks stiiliks jms.

Suhtumise muutus algas „Eesti keele käsiraamatu” uusimast trükist (EKK 2020), kust jäi välja varasem märkus, et enesekohaseid verbe (nagu *kostma*) ei peaks *u*-liiteliseks muutma. EKI ühendsõnastikus (ÜS 2021) leidub alates 2021. aastast ka värskeim ÕS-i soovitus, mille kohaselt on tähenduses 'kuulda olema, kõlama' sobivad sõnakujud nii *kostuma* kui ka *kostma*. Muudatuse taga on Sirje Mäearu keelekorralduse seminar tuletistest,⁷ mille tulemusel mõõndi tendentsi, et *u*-liidet kasutatakse ka sisult enesekohastes verbides.

Tegelik keelekasutus korpusandmete põhjal

Eri ajastute tekste sisaldavad korpused võimaldavad leida andmeid verbi *kostuma* kasutuse kohta alates vanast kirjakeelest kuni tänapäevani.

Vana kirjakeele korpuses (VAKK) leidub otsisõnale *kostuma* üksnes kolm vastet, millest ükski pole tegusõna *kostuma*, vaid kaks korda verb *kostma* 'vastama' ja korra

⁵ Esimeses, EKÕS 1918-s on sõna *kostuma* omaette sõnaartikkel, aga selles ÕS-is ei ole tähendusi (vt ka Paet, Rehema 2018). Alates EÕS-i II köitest (1930) on *kostuma* saanud samad tähendused mis Wiedemannil ('pehmenema, sulama'), samuti on see esitatud meditsiiniterminina, sks *mazerieren* 'leotama'. Alates ÕS 1960-st kuni ÕS 2018-ni on *kostuma* antud tähenduses 'üles sulama, pehmenema', lisatud on selgitus „maa kohta” (ÕS-id 1960–1976) või näitelause „Maa kostub kevadel” (ÕS-id 1999–2018).

⁶ Elektrooniline tööandmebaas sisaldab (1. VIII 2021 seisuga) ligi 187 500 telefoni või meili teel laekunud keelenõuandepäringut alates aastast 1991.

⁷ 12. I 2021 peetud EKI-sisese seminari materjalid on asutuse sisekasutuses.

substantiiv *kustus* 'vastus'.⁸ Kõik kolm vastet esinevad automaatselt märgendatud XIX sajandi lõpu vallakohtuprotokollides, mistõttu on tegu eksliku märgendusega. Nagu eespool öeldud, leiduski eesti vanemas kirjakeeles suhteliselt vähe *u*-tuletisi (Mäger 1991: 344), need elustas Johannes Aavik alles XX sajandi algul.

DIGAR-i Eesti artiklitest (DEA) on verbi *kostuma* kohta keeruline süstemaatiline infot leida. Abivahendiga (Tinitis 2020) saadud Exceli tabelis on küll ligi 3250 rida tekste aastatest 1853–1929, aga suur osa sellest materjalist on halva digiteerimis-kvaliteedi tõttu vigane ning üks osa ka nimisõna *kustus* eri käändevormid. Ehkki võimatu on öelda, kui palju infot täpselt on verbi *kostuma* kohta, siis mõningasi filtreid kasutades (nt vaadates tänapäevaseid verbivorme, ka *w*-tähega, ent jättes välja verbi lihtmineviku 3. pöörde vormi *kustus*, sest see langeb kokku substantiivi nime-tava käände vormiga) oli võimalik uurida, millistes tähendustes esines verb *kostuma* hästi digiteeritud lausetes.

Esimene lause, milles tuvastasin tähenduse 'kuulda olema, kõlama', pärineb 1898. aastast (näide 1). XIX sajandi lõpu tekstides ilmnis ka tähendus 'niiskeks, sulale minema' (näide 2).

- (1) [---] kuid oma linna ligikonnastgi **kostub** hääli, et põldudest palju wõib söödiks jääda [---]. (Postimees 19. V 1898)
- (2) [---] reedel löi ilm **kostuma**, laupäeval puhus mahe tuul, esmaspäewal oli juba päris raske reega edasi saada [---]. (Postimees 17. XII 1898)

Kümnendil 1900–1909 hakkas verb *kostuma* tähenduses 'kuulda olema, kõlama' pisut rohkem esinema (seitse korda 41 filtreeritud lausest, 17,1%; näide 3), samavõrd esines ka tähendus 'üles sulama, pehmenema' (kuus korda, 14,6%; näide 4), ülejäänud 28 lauset on vigaselt digiteeritud.

- (3) Kiriku- ja kooliülemuse märgukirjadest, seltskonnast, raamatutest ja ka ajalehtedest **kostub** see kaehtus ühel wõi teisel toonil. (Uus Aeg 29. V 1904)
- (4) Kui külmanud kondid **kostuma** hakkasiwad. (Sakala 26. I 1909)

Kümnendil 1910–1919 püsis tähendus 'kuulda olema, kõlama' umbes sarnase sagedusega (16 korda 89 lausest, 18%; näide 5), sealjuures sageses see tähendus kümnendi lõpupoolele; ülejäänud 73 lauset on vigaselt digiteeritud, mistõttu ei ole teiste tähenduste kohta võimalik infot leida.

- (5) Wana tõde hakkab ikka selgemine ja waljemine nende kõnedest **kostuma**: ei aita mõistus, ei anna teadus tõsist õnne [---] (Usk ja Elu 22. X 1913)

1920. aastatel on näha tähenduse 'kuulda olema, kõlama' märkimisväärset sagemist (mis on ka loogiline, sest Aavik oli *u*-refleksiivide kasutuse elustanud). Tähen-

⁸ VAKK-is on tähendusi märgitud ainult lemmatiseeritud tekstides. Süstemaatilise lemmatiseerimisega on jõutud XVII sajandi lõppu, hilisema aja tekste on märgendatud sporaadiliselt. Teave pärineb autori meilivestlusest VAKK-i tööühma liikme Külli Habichtiga.

duses 'kuulda olema, kõlama' esineb *kostuma* enim, 169 lauses 192-st (88%; näide 6), tähendust 'üles sulama, pehmenema' esineb üksnes kaheksas lauses (4,2%; näide 7) ja sedagi vaid kümnendi alguses; ülejäänud 15 lauset on vigaselt digiteeritud.

(6) Peenike piiksumine **kostub** kuusetukast. (Postimees 28. XII 1927)

(7) [---] kaalikad, kapsad, kartulid **kostuvad** üles (ühes maaga). (Päevaleht 30. X 1920)

Eesti kirjakeele korpuses 1890–1990 (TÜKK) on verbi *kostuma* kohta 18 vastet,⁹ kõik tähenduses 'kuulda olema, kõlama' (100%): 1910. aastate ilukirjandusest üks näide (*Waikse ilmaga kostus laul ja sõnad kätte*), 1970-ndaist kaks näidet ilukirjandusest ([---] *mille sekka kostus vihane kassiturtsatus*), 1980-ndaist üks näide ilukirjandusest (*Ei kostu rohkem kui väike tukse, viimne värin [---]*), 1990-ndaist kaheksa näidet ilukirjandusest (*Kaugelt kostus rongi vile*) ja kuus näidet ajakirjandusest (*Valgusvihud visklevad koridorides, inimesed tõusevad, kostub ärevaid hüüatusi*).

Eesti keele ühendkorpuses (ÜK 2019), mis sisaldab tänapäeva keelt, esineb verb *kostuma* 16 448 korda. Analüüsitud 500 lause juhuvalimis ilmnis *kostuma* tähenduses 'kuulda olema, kõlama' kõigis lausetes (100%; näide 8). Murdekeelset tähendust 'üles sulama, pehmenema' ei esinenud selles valimis kordagi.

(8) Olmemüra asemel **kostuvad** siin laste kõrvu käo, sookure ja rukkiräägu valjud hüüded.

Kokkuvõte

Korpusandmete põhjal on näha, et enesekohasest verbist *kostma* moodustatud *u*-refleksiiv *kostuma* 'kuulda olema, kõlama' hakkas eesti keeles levima XX sajandi esimesel poolel nagu teisedki *uma*-verbid. Johannes Aavik, kes küll keelearenduse ja -uuenduse ajal elustas *u*-refleksiivide kasutuse, leiutas seejärel 1920. aastail reegli, et tõrjuda niigi enesekohastest verbidest loodud *u*-tuletisi (nagu *kostma* > *kostuma*, *pleekima* > *pleekuma*). Seda reeglit kopeeriti sajandi jooksul nii grammatikates kui ka kooliõpikutes, arvestamata tegelikku keelekasutust (sama kehtib paronüümide käsitluse kohta, vt Risberg, Langemets 2021). Kasutuses ei ole seda reeglit aga sajandi jooksul omaks võetud, muuhulgas sellepärast, et Aaviku reegel oli leiutatud, mitte keelest leitud (Hint 2001a, 2001b).¹⁰

Keelekasutuses ei võetud seda reeglit omaks ka seepärast, et kuigi „[u]ut sõna ei moodustata harilikult siis, kui tema tähendus on leksikonis kaetud, [siis] produktiiv-

⁹ Lisaks on 115 vastet 1990-ndate ilukirjanduse kategoorias, kus on allikaviited, mis aga ei pruugi olla 1990. aastaist, vaid hilisemadki. Need tuleks üksikhaaval läbi uurida, ent tänapäeva keele kohta on ülevaatlikum ÜK 2019.

¹⁰ On üsnagi ennustamatu, kuidas ja miks sõnad keelekasutuses käibebe tulevad. Nt XX sajandi algul loodud *u*-tuletis *vabanduma* tähenduses 'vabandust paluma' ei juurdunud keelekasutuses, seda tähendust jäi edasi andma verb *vabandama*.

setes tuletustüüpides see piirang alati ei kehti (nt *kostma* ja *kostuma* jt)” (Kasik 2015: 47). Sõnadel *kostma* ja *kostuma* näib olevat ka erinev tähendusnäns: kui *kostma* viitab pigem kindlale suunale, kust heli kõlab, siis *kostuma* pigem ebamäärasele suunale. *u*-liitelisena võimaldab *kostuma* tegevuse iseeneslikkust ehk enesekohasust rohkem esile tõsta – vastuvõtja on vähem aktiivne, tegevus mõjub iseeneslikumana.

Kuna EKI-s vaadatakse õigekeelsussõnaraamatu soovitusi seminaridel tänapäeva seisukohast üle, siis on keelekorraldajate soovitusel nüüd kirjakeeles sobilik kasutada verbi *kostma* kõrval ka verbi *kostuma* tähenduses ’kuulda olema, kõlama’. Samamoodi on toimitud teiste varem ebasobivaks peetud tuletistega: *pleekima* kõrval *pleekuma* (90 vastet ÜK 2019-s), *ühtima* kõrval *ühtuma* (194 vastet), *säilima* kõrval *säiluma* (1834 vastet) – kogu selliste sõnade rühma on käsitletud sama malli järgi. Mati Hindi (2001b: 147) küsimusele „Millal peavad n-ö ametlikud grammatikad reageerima kasutuses muutunud grammatikale?” vastaksin siinse artikli põhjal, et sajand on liiga pikk aeg.

Kokkuvõttes sobib jonnakalt terve sajandi vastu pidanud verb *kostuma* tähenduses ’kuulda olema, kõlama’ hästi ka kirjakeelde: keelekasutuses on see juurdunud, levinud ja tavapärane ega takista lausest arusaamist. Sealjuures domineerib see homonüüm keelekasutuses ülekaalukalt, sest eluolu on muutunud: linnas on kuulda rohkem müra ja helisid ega näe maa ülessulamist. Teise homonüümi tähendusi ’sulama; pehmenema; tervenema’ jm väljendataksegi tänapäeval teiste sõnadega.

Artikli valmimist on toetanud teadusprojekt EKKD64 „Eesti keele sõnavara ja korraldus: deskriptiivne ja preskriptiivne vaatenurk”.

VEEBIVARAD

DEA = DIGAR Eesti artiklid. <https://dea.digar.ee>

EKS 2019 = Eesti keele sõnaraamat 2019. www.eki.ee/dict/eks

EM = Eesti mõistatuste andmebaas. <http://www.folklore.ee/moistatused>

EMS = Eesti murrete sõnaraamat. <http://www.eki.ee/dict/ems>

TÜKK = Eesti kirjakeele korpus 1890–1990. <https://cl.ut.ee/korpused/kasutajaliides>

VAKK = Vana kirjakeele korpus. <https://vakk.ut.ee>

ÜK 2019 = Eesti keele ühendkorpus 2019. Kristina Koppel, Jelena Kallas. <https://doi.org/10.1515/3-00-0000-0000-0000-08565L>

ÜS 2021 = Eesti Keele Instituudi ühendsõnastik 2021. Eesti Keele Instituut, Sõnaveeb. <https://sonaveeb.ee>

KIRJANDUS

Aavik, Johannes 1928. Keelelised tõved I. – Päevaleht 2. VI, lk 6.

Aavik, Johannes (koost) 1936. Eesti õigekeelsuse õpik ja grammatika. Tartu: Noor-Eesti.

Eesti etümoloogiasõnaraamat. Koost ja toim Iris Metsmägi, Meeli Sedrik, Sven-Erik Soosaar. Peatoim I. Metsmägi. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2012.

- Eesti kirjakeele seletussõnaraamat.** Vihik 1–26. Peatoim Rudolf Karelson, Valve Kullus (Põlma), Erich Raiet, Mai Tiits, Tiia Valdre, Leidi Veskis. Tallinn: Eesti Keele Instituut, 1988–2007.
- EKG 1968** = Johannes Valgma, Nikolai Remmel, Eesti keele grammatika: käsiraamat. Tallinn: H. Heidemanni nim. trükikoda.
- EKK 1997** = Mati Ereht, Tiiu Ereht, Kristiina Ross, Eesti keele käsiraamat. Tallinn: Eesti Keele Instituut.
- EKK 2007** = Mati Ereht, Tiiu Ereht, Kristiina Ross, Eesti keele käsiraamat. 3., täiend tr. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- EKK 2020** = Mati Ereht, Tiiu Ereht, Kristiina Ross, Eesti keele käsiraamat. Uuendatud väljaanne. Tallinn: Eesti Keele Instituut, EKSA.
- EKSS 2009** = Eesti keele seletav sõnaraamat. Kd I–VI. „Eesti kirjakeele seletussõnaraamatu” 2., täiendatud ja parandatud trükk. Toim Margit Langemets, Mai Tiits, Tiia Valdre, Leidi Veskis, Ülle Viks, Piret Voll. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. <http://www.eki.ee/dict/ekss>
- EKÕS 1918** = Eesti keele õigekirjutuse-sõnaraamat. Eesti Kirjanduse Seltsi väljaanne. Toim Jaan Tammemägi. Tallinn: K.-Ü. „Rahvaulikooli” kirjastus.
- Ereht, Tiiu 2002.** Eesti keelekorraldus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- EÕS 1930** = Eesti õigekeelsuse-sõnaraamat. „Eesti keele õigekirjutuse-sõnaraamatu” II täiendatud ja parandatud trükk. Kd II (N–Rio). Toim Johannes Voldemar Veski. Tartu: Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.
- Hint, Mati 1990.** Keel ja kõne. – Reede 2. III, nr 9, lk 5; 7. III, nr 10, lk 4.
- Hint, Mati 2001a.** Avastamise ja leiutamise vahekord eesti grammatikates. – Congressus nonus internationalis fenno-ugristarum. 7.–13. VIII 2000 Tartu. Pars IV. Dissertationes sectionum. Linguistica I. Tartu, lk 358–364.
- Hint, Mati 2001b.** Kellele kuulub eesti keelekorraldus? – Keelekorralduse konverents 18. ja 19. novembril 1999. Ettekanded. (Eesti Keele Instituudi toimetised 8.) Tallinn, lk 126–163.
- Häkkinen, Kaisa 2005.** Nykysuomen etymologinen sanakirja. Helsinki: WSOY.
- Kasik, Reet 2015.** Sõnamoodustus. (Eesti keele varamu I.) Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Keele alalt.** – Päevaleht 14. IV 1926, lk 5.
- Mäearu, Sirje 2008.** Sõnamoodustusabi. – Keelenõuanne soovitab 4. Koost ja toim Maire Raadik. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, lk 95–120.
- Mäger, Mart 1991.** Refleksiivid – sajandi järjepidevus. – Keel ja Kirjandus, nr 6, lk 343–355.
- Mägi, Ruth; Raudvere, Koidu; Vaba, Mari (koost) 2001.** Eesti keele raskete sõnade sõnaraamat. Kuidas sõnu õigesti kirjutada ja kasutada. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Mägiste, Julius 2000 [1982].** Estnisches etymologisches Wörterbuch. III. Helsinki: Finnisch-Ugrische Gesellschaft.
- Nemvalts, Peep; Vare, Silvi 1984.** Eesti keele õpik X klassile. Tallinn: Valgus.
- Paet, Tiina; Rehema, Tuuli 2018.** ÕS 1918. „Eesti keele õigekirjutuse-sõnaraamatu” kommenteeritud väljaanne. <http://www.eki.ee/dict/qs1918>
- Paet, Tiina; Risberg, Lydia 2021.** Võõrsõnade tähendussoovitused ja nende esitus üldkeele sõnaraamatus. – Keel ja Kirjandus, nr 11, lk 965–984. <https://doi.org/10.54013/kk767a2>
- Pihlak, Ants 1992.** *u*-verbid ja enesekohasus eesti keeles. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia.
- Raadik, Lydia 2020.** Sõnatähenduste normimisest eesti keelekorralduses verbi *vabandama* näitel. – Keel ja Kirjandus, nr 10, lk 853–874.

- Risberg, Lydia; Langemets, Margit 2021. Paronüümide probleem eesti keeles. – Keel ja Kirjandus, nr 10, lk 903–926. <https://doi.org/10.54013/kk766a4>
- Saareste, Andrus 1979. Eesti keele mõistelise sõnaraamatu indeks. Uppsala: [Finsk-ugriska institutionen].
- Tinits, Peeter 2020. Eesti Rahvusraamatukogu digilabori tööriistad tekstimaterjali ligipääsuks ja töötlemiseks. Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3953795>
- Vääri, Eduard 1968. Eesti keele õpik keskkoolile. Tallinn: Valgus.
- Wiedemann, Ferdinand Johann 1973 [1893]. Eesti-saksa sõnaraamat. Neljas, muutmata trükk teisest, Jakob Hurda redigeeritud väljaandest. Estnisch-deutsches Wörterbuch. Vierter unveränderter Druck nach der von Jakob Hurt redigierten Auflage. Tallinn: Valgus.
- ÕS 1960 = Õigekeelsuse sõnaraamat. Toim Ernst Nurm, Erich Raiet, Magnus Kindlam. ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- ÕS 1976 = Õigekeelsussõnaraamat. Toim Rein Kull, Erich Raiet. Koost Tiiu Erelt, R. Kull, Valve Põlma, Kristjan Torop. ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituut. Tallinn: Valgus.
- ÕS 1999 = Eesti keele sõnaraamat ÕS 1999. Toim Tiiu Erelt. Koost T. Erelt, Tiina Leemets, Sirje Mäearu, Maire Raadik. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- ÕS 2018 = Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2018. Toim Maire Raadik. Koost Tiiu Erelt, Tiina Leemets, Sirje Mäearu, M. Raadik. Eesti Keele Instituut. Tallinn: EKSA.

Lydia Risberg (snd 1988), MA, Eesti Keele Instituudi nooremteadur (Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn); Tartu Ülikooli doktorant, lydia.risberg@eki.ee

Kostuma and kostma: A century's journey to synonyms

Keywords: reflexive verbs, corpus planning, meanings

The *u*-reflexive *kostuma* ‘to be heard’ of the reflexive verb *kostma* ‘to be heard’ and other verbs with *-uma* ending began to spread in Estonian in the first half of the 20th century. Estonian linguist Johannes Aavik revived the use of *u*-reflexives during the Estonian language renewal, but he also established a rule in the 1920s to prevent the use of *u*-derivatives created from reflexive verbs (such as *kostma* > *kostuma*, *pleekima* > *pleekuma* ‘to fade’). During the century, this rule was copied in both grammar and school textbooks, without taking into account the actual use of language. However, as the data of various text corpora show, this rule has not been adopted in the use of language for a century. According to the recommendation of the corpus planning, it is now appropriate to use the verb *kostuma* in the sense of ‘to be heard’ in written language in addition to the verb *kostma*. The same has been done with other *u*-derivatives previously considered inappropriate.

Lydia Risberg (b. 1988), MA, Institute of the Estonian Language, Junior Researcher (Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn); University of Tartu, doctoral student, lydia.risberg@eki.ee